

JEL Classification: I18, I21

УДК 617.7(477)(091)

Риков С.О., Варивончик Д.В.

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України, м. Київ, Україна

Історія становлення кафедри офтальмології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика (1918–1941 роки)

Резюме. Актуальність. 100 років тому було утворено Клінічний інститут удосконалення лікарів у Києві. Існує потреба в сучасному системному дослідженні історії становлення та розвитку кафедри офтальмології. **Мета роботи:** дослідити історію становлення та розвитку кафедри офтальмології в період 1918–1941 рр. **Матеріали та методи.** Проведено системний пошук архівних та фактографічних матеріалів, що відбивають історію кафедри очних хвороб (офтальмології) Київського інституту удосконалення лікарів (Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика) упродовж 1918–1941 рр. Використано фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, а також інформацію мережі Інтернет. **Результати.** У 1918 році почалося викладання курсу очних хвороб. Самостійна кафедра очних хвороб (офтальмології) була створена в 1923 році. Розвиток кафедри до 1941 року був пов'язаний із діяльністю професора М.А. Левитського (1918–1928) та професора А.Г. Васютинського (1929–1941). Була розпочата робота з післядипломної освіти лікарів-офтальмологів. Почалося викладання очних хвороб українською мовою. Було впроваджено курс оперативної офтальмології на людських трупах. Проводилась робота з організації трахоматозних диспансерів. Розроблялись нові методи хірургічного лікування трахоми, катаракти, глаукоми, травм і пухлин ока. Досліджувались ураження ока при туберкульозі, сифілісі й інших інфекціях і паразитарних інвазіях. **Висновки.** Було закладено основи для подальшої післядипломної освіти лікарів-офтальмологів в Україні. Розпочались наукові дослідження, спрямовані на боротьбу із сліпотою в Україні.

Ключові слова: історія; післядипломна медична освіта; офтальмологія; Київський інститут удосконалення лікарів

Вступ

За ініціативою Спілки київських лікарів у 1918 р. було створено Клінічний інститут для удосконалення лікарів (тепер — Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика — НМАПО імені П.Л. Шупика), що став основою зародження системи післядипломної підготовки лікарів в Україні [7].

З нагоди 100-річного ювілею виникла потреба в системному перегляді історії становлення та розвитку кафедри офтальмології НМАПО імені П.Л. Шупика, визначенні її ролі в розвитку офтальмологічної науки та післядипломної медичної освіти в Україні, що й обумовило актуальність даного дослідження.

Мета — дослідження історії становлення та розвитку кафедри офтальмології в період 1918–1941 рр.

Матеріали та методи

Проведено системний пошук архівних та фактографічних матеріалів, що відбивають історію кафедри очних хвороб (офтальмології) Київського інституту удосконалення лікарів (Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика) у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО України) та Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, а також інформації з мережі Інтернет.

© «Архів офтальмології України» / «Архив офтальмологии Украины» / «Archive Of Ukrainian Ophthalmology» («Arhiv oftal'mologii Ukraini»), 2018

© Видавець Заславський О.Ю. / Издатель Заславский А.Ю. / Publisher Zaslavsky O.Yu., 2018

Для кореспонденції: Риков Сергій Олександрович, доктор медичних наук, професор, Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, вул. Дорогожицька, 9, м. Київ, 04112, Україна; e-mail: redact@i.ua

For correspondence: S. Rykov, MD, PhD, Professor, Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Dorozhytska st., 9, Kyiv, 04112, Ukraine; e-mail: redact@i.ua

Автори виражають глибоку вдячність Є.Л. Шароварі та М.О. Рачковському за технічну допомогу з пошуку архівних документів та наукових публікацій, а також співробітникам Національного інституту медицини України за люб'язно надані фотографії з архівних фондів.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів, про проведення дослідження за власною ініціативою та з використанням особистісних ресурсів.

Результати та обговорення

На території УРСР систематичне післядипломне підвищення кваліфікації лікарів-офтальмологів почалось із 1923 року, після заснування перших кафедр очних хвороб Київського та Харківського інститутів удосконалення лікарів. До початку Другої світової війни на території УРСР працювали 5 кафедр очних хвороб, заснованих упродовж 1923–1932 рр. (табл. 1).

100-річна історія НМАПО імені П.Л. Шупика пов'язана з іменами видатних українських офтальмологів, які в різні роки очолювали кафедру очних хвороб (офтальмології):

- проф. Левитського Михайла Андрійовича (1923–1928);
- проф. Васютинського Анатолія Георгійовича (1929–1941, 1944–1946);
- доц. Румянцевої Аполлінарії Федорівни (1946–1947);
- проф. Юзефової Фані Йосифівни (1947–1953);
- асист. Куди Марії Григорівни (1953–1954);
- доц. Герасименко Тихона Никифоровича (1954–1964);
- проф. Шевальова Володимира Євгеновича (1964–1978);
- чл.-кор. НАН та НАМН України, проф. Сергієнка Миколи Марковича (1978–2008);

— проф. Рикова Сергія Олександровича (з 2008 — по т.ч.).

А також з іменами відомих науковців-офтальмологів, які багато років працювали на кафедрі:

- д.м.н. Глезера Бориса Мусійовича (1929–1971);
- проф. Кондратенка Юрія Миколайовича (1978–2013) та ін.

Кафедра офтальмології НМАПО у своєму розвитку об'єднала учнів потужних європейських офтальмологічних шкіл:

- Санкт-Петербурзько-Київської (Левитський М.А., Васютинський А.Г., Румянцева А.Ф., Юзефова Ф.Й., Кудя М.Г. та Герасименко Т.Н.);
- Московсько-Одеської (Шевальов В.Є., Сергієнко М.М., Риков С.О.) (рис. 1).

Необхідно зазначити, що таке історичне об'єднання наукових шкіл дозволило сформувати на кафедрі офтальмології НМАПО імені П.Л. Шупика самобутню та самостійну наукову школу.

Історичний розвиток кафедри офтальмології, на нашу думку, доцільно поділити на чотири етапи:

- *I етап (1918–1941 рр.)* — становлення та розвиток кафедри до початку Другої світової війни на території УРСР (завідувачі кафедри — Левитський М.А., Васютинський А.Г.);
- *II етап (1945–1964 рр.)* — післявоєнне відновлення та розвиток кафедри (завідувачі кафедри — Васютинський А.Г., Румянцева А.Ф., Юзефова Ф.Й., Кудя М.Г. та Герасименко Т.Н.);
- *III етап (1965–1991 рр.)* — розвиток кафедри в період становлення мікрохірургії ока в УРСР (завідувачі кафедри — Шевальов В.Є., Сергієнко М.М.);
- *IV етап (1992 — по т.ч.)* — розвиток кафедри в період незалежної України (завідувачі кафедри — Сергієнко М.М., Риков С.О.).

Таблиця 1. Відкриття в УРСР інститутів удосконалення лікарів та заснування на їх базі кафедр очних хвороб [3]

Назва навчального закладу	Рік заснування навчального закладу	Рік відкриття кафедри очних хвороб (офтальмології)	Перший завідувач кафедри очних хвороб (офтальмології)	Доля кафедр очних хвороб (офтальмології)
Київський інститут удосконалення лікарів	1918	1923	Проф. Михайло Андрійович Левитський	Кафедра працює до сьогодні в Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
Харківський інститут удосконалення лікарів	1920	1923	Проф. Олександр Львович Шаховський	Кафедра працює до сьогодні в Харківській медичній академії післядипломної освіти
Запорізька філія Дніпропетровського інституту удосконалення лікарів	1925	1925	Проф. Ісідор Пилипович Копп	Кафедра працювала до ліквідації Інституту в 1941 р.
Одеський інститут удосконалення лікарів	1920	1927	Проф. Іван Олексійович Кобозев	Кафедра працювала до її переведення в Запорізький інститут удосконалення лікарів в 1955 р.
Дніпропетровський інститут удосконалення лікарів	1925	1932	Проф. Ілля Ісайович Казас	Кафедра працювала до ліквідації Інституту в 1941 р.
Запорізький інститут удосконалення лікарів	1955	1958	Проф. Юрій Іванович Богданович	Кафедра працює до сьогодні в Запорізькій медичній академії післядипломної освіти

Європейська офтальмологічна школа	
Проф. Г.Л.Ф. Гельмгольц (1821–1824), проф. А. Греффе (1828–1870)	▼
Санкт-петербурзька офтальмологічна школа	Московська офтальмологічна школа
Проф. І.І. Кабат (1812–1884) Проф. Е.А. Юнге (1831–1898)	Проф. Г.І. Браун (1827–1897) Проф. О.М. Маклаков (1837–1895) Проф. А.О. Крюков (1849–1908)
Київська офтальмологічна школа	▼
Проф. А.В. Ходін (1847–1905)	Проф. С.С. Головін (1866–1931)
▼	Одеська офтальмологічна школа
Проф. О.Ф. Шимановський (1860–1918)	Акад. В.П. Філатов (1875–1956)
▼	Проф. І.Ф. Копп (1898–1960) Проф. Л.Б. Зац (1895–1968)
Кафедра офтальмології КІУЛ/НМАПО (1918–2018)	
Проф. М.А. Левитський (1871–1942)	Проф. А.Г. Васютинський (1875–1946)
	Доц. Т.Н. Герасименко (1895–1965)
	Доц. А.Ф. Румянцева (1882–?)
	Проф. Ф.Й. Юзефова (1897–1967)
Доц. М.Г. Кудя (?)	Проф. Б.М. Глезер (1899–?)
Проф. В.Є. Шевальов (1910–1978)	Чл.-кор. М.М. Сергієнко (1934–2017)
Проф. С.О. Риков (н. 1957)	Проф. Ю.М. Кондратенко (н. 1951) Проф. І.В. Шаргородська (н. 1972)

Рисунок 1. Генеалогія наукової школи кафедри офтальмології НМАПО імені П.Л. Шуплика (вказано роки життя науковців; цифри в колі вказують порядковий номер завідувача кафедри)

Період до утворення самостійної кафедри очних хвороб (1918–1922 рр.). Директором Клінічного інституту для удосконалення лікарів у період 1918–1922 рр. був відомий офтальмолог, проф. М.А. Левитський, який започаткував читання лекцій із питань профілактики сліпоти внаслідок трахоми, сифілісу ока, очних травм та ін. (4 год.) для дільничних лікарів-терапевтів та інших лікарів-спеціалістів.

В 1918–1919 рр. надання офтальмологічної допомоги здійснювалось у вигляді консультацій проф. М.А. Левитського та асист. І.П. Солунського в очному кабінеті Показової клінічної амбулаторії Інституту (відкритої 02.08.1918 р.), розташованої в будинку колишніх клінік медичного факультету Імператорського університету св. Володимира (на розі Бібіківського бульвару та вул. Терещенківської; зараз — бульвар Тараса Шевченка, 13). А впродовж 1919–1922 рр. — в очному кабінеті амбулаторії Київського клінічного інституту удосконалення лікарів, що розміщався в націоналізованій садибі Маріїнської громади сестер-жалібниць (вул. Маріїнсько-Благовіщенська/Леоніда П'ятакова; зараз — вул. Саксаганського, 75) [7, 8].

Утворення самостійної кафедри очних хвороб. Самостійна кафедра очних хвороб Клінічного інституту удосконалення лікарів була створена в 1923 році **професором Михайлом Андрійовичем Левитським (1871–1942)**, яку він очолював до 1928 р. До роботи на кафедрі були залучені досвідчені офтальмологи, які до того викладали на кафедрах очних хвороб Імператорського університету св. Володимира та Київського жіночого медичного інституту (які були реформовані впродовж 1920–1922 рр.) — приват-доцент І.І. Гінзбург, приват-доцент А.Г. Васютинський, старший асистент М.Г. Храмелашвілі, асистенти І.П. Солунський, А.Ф. Румянцева.

Упродовж 1923–1928 рр. кафедра розміщувалась у будівлі Київського клінічного інституту удосконалення лікарів, у стаціонарі клініки було виділено 3 палати (12 ліжок) для очних хворих та організовано операційну, також проводився консультативний прийом хворих в очному кабінеті поліклініки (на 1-му поверсі основної будівлі). На той час операційна клініки та очний кабінет мали примітивне діагностичне та лікувальне обладнання.

На кафедрі навчались лікарі-окулісти «переважно з периферії», які впродовж дня брали участь у лікувально-діагностичному процесі клініки, де залучались до курації й клінічного розбору хворих, до обходів професора та доцента, асистували під час очних операцій. У вечірній час курсанти відвідували лекції та відпрацьовували свої хірургічні навички на трупах у патолого-анатомічному відділенні (секційній) Інституту. У той час лекції курсантам читали проф. М.А. Левитський та доцент А.Г. Васютинський («Курс очних операцій на трупах») та приват-доцент І.І. Гінзбург («Методи дослідження ока (практичний курс)»). На кафедрі також продовжувалось читання лекцій і для дільничних лікарів-терапевтів, кількість та тематика яких були розширені (до 12 год.).

Наукова робота на кафедрі у той час була присвячена найбільш актуальним питанням офтальмології — організації трахоматозних диспансерів; хірургічному лікуванню трахоми, катаракти, глаукоми, проникаючих травм ока, цистицеркозу ока; діагностиці та лікуванню інфекційних уражень очей (актиномікозу, туберкульозу, сифілісу), пухлин ока, орбіти, зорового нерва. Вивчались питання захворювань очей при патології щитоподібної залози та ін. [2, 3, 8].

З 1929 р. завідувачем кафедри очних хвороб Київського клінічного інституту удосконалення лікарів був обраний **професор Анатолій Георгійович Васютинський (1875–1946)**, який очолював кафедру до 1946 р. Під його керівництвом на кафедрі працювали досвідчені офтальмологи та науковці — доценти І.І. Глейзер, А.Ф. Румянцева, Ф.Й. Юзефова, старший асистент М.Г. Храмелашвілі, асистенти І.Я. Данілевський, Б.М. Глезер, О.А. Каганова, І.Ю. Неймарк, П.Р. Фішман.

За ініціативою проф. А.Г. Васютинського з 1929 року кафедра була переведена в Київську міську лікарню імені Жовтневої революції (тепер — дрівська клінічна лікарня м. Києва), що дозволило розширити ліжковий фонд клініки кафедри спочатку до 30, а згодом до 60 ліжок. На початку обладнання клініки очних хвороб кафедри було вельми примітивним, але в подальшому воно поступово покращилось і клініка збагатилася найновішим на той час обладнанням й інструментарієм. На початок 1941 р. очна клініка кафедри очних хвороб Київського інституту удосконалення лікарів становила собою значиму офтальмологічну установу, що завоювала авторитет серед населення України і за її межами.

У зв'язку з розширенням лікувально-профілактичної мережі та необхідністю укомплектування лікарнями міжрайонних офтальмологічних установ в УРСР розпочалась підготовка лікарів-окулістів на циклах спеціалізації. Також відбулось впровадження циклів удосконалення лікарів-офтальмологів, присвячених найбільш гострим проблемам офтальмології того часу — трахомі, травмам ока, інфекційним захворюванням (тиф, туберкульоз, сифіліс тощо). Продовжилась підготовка з актуальних питань офтальмології дільничних лікарів та

Проф. М.А. Левитський
(<https://nmu.ua/wp-content/uploads/2016/08/MECHNYKOVA5.pdf>)

Професор А.Г. Васютинський [11]

лікарів суміжних спеціальностей, проводились короткотермінові трахоматозні курси. Розроблялись питання удосконалення методики викладання офтальмології для лікарів.

На початок 1941 р. навколо проф. А.Г. Васютинського сформувалась школа радянських офтальмологів. Наукова робота на кафедрі була присвячена найбільш актуальним питанням офтальмології того часу:

- оптимізації надання офтальмологічної допомоги на селі, боротьбі із сліпотою, організації діяльності трахоматозних диспансерів, профілактиці виробничих травм та професійних захворювань органа зору тощо;

- вивченню патогенезу та розробці методів хірургічного лікування повзучої виразки ока, катаракти й глаукоми, вилучення цистицерка з ока, оперативного лікування відшарувань сітківки, травм ока, проведення пластичних операцій для протезування орбіти, фіксації очного яблука, використання регіональної анестезії в офтальмології тощо;

- з'ясуванню патогенетичної ролі вегетативної нервової системи в розвитку глаукоми;

- дослідженню питань нейроофтальмології (діагностичне значення застійного диску зорового нерва при захворюваннях центральної нервової системи; використання рентгенотерапії для лікування пухлин гіпофізарної ділянки);

- визначенню можливості використання м'якого рентгенівського випромінювання (променів Букке) для лікування офтальмологічної патології, у тому числі туберкульозу ока;

- розробленню методів лікування гнійно-запальної патології органа зору з використанням стафілококового бактеріофагу;

- дослідженню змін в органі зору при інфекційних захворюваннях — висипному та черевному тифах, туберкульозі, сифілісі, гонореї, трахомі, фокальних інфекціях (дентальних), епідемічному енцефаліті, інфекційній жовтяниці;

- застосуванню гемотрансфузій для лікування травматичних пошкоджень ока та ін. [1, 9–13].

Професор А.Г. Васютинський (по центру у другому ряду), доц. Ф.І. Юзефова (ліворуч), доц. А.Ф. Румянцева (праворуч) із курсантами (Київський інститут удосконалення лікарів, 1938–1939 рр.) (із фондів Національного музею медицини України)

Одним із найбільш вагомих надбань кафедри був вихід у світ першого підручника українською мовою «Курс оперативної офтальмології» (Васютинський А.Г., Румянцева А.Ф., Данилевський І.А., 1933), що мав шалений попит у лікарів-окулістів. А також вихід наукової збірки «Праці очної клініки», присвяченої сорокаліттю науково-практичної, лікарської і громадської діяльності проф. А.Г. Васютинського (Черняк Л.М., Фішман П.Р., 1941).

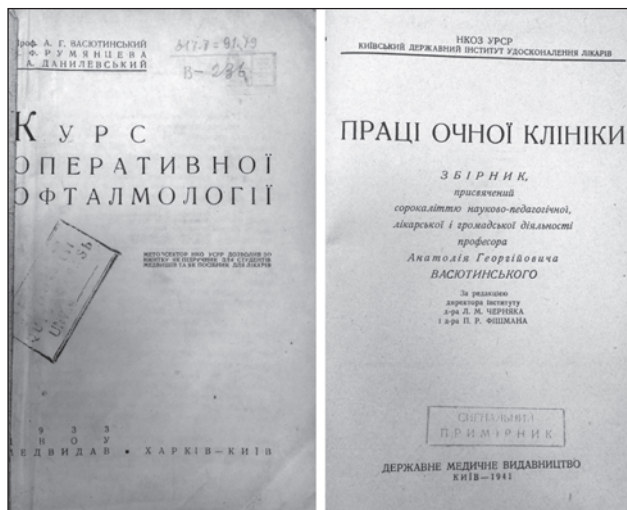
Діяльність кафедри раптово зупинив початок Другої світової війни та теренах України. Під час **нацистської окупації м. Києва (19.09.1941–06.11.1943)** Клінічний інститут удосконалення лікарів був ліквідований. Частка співробітників кафедри офтальмології були евакуйовані разом із Київським медичним інститутом в м. Челябінськ (доц. Юзефова Ф.І., асист. Румянцева А.Ф.), а професор А.Г. Васютинський був направлений очолювати кафедру й очне відділення військового госпіталю в м. Ашгабат. Частка співробітників кафедри була призвана в лави збройних сил, деякі з них загинули в 1941 р. на фронті, під час оборони м. Києва:

- асистент Петро Рафаїлович Фішман (1899, м. Біла Церква, Російська імперія — 1941). Служив військовим лікарем 2-го рангу (майор), ординатором 29-ї окремої роти медичного підсилення. Зник безвісті в 1941 р.;

- ординатор Лев (Лейві-Іцхок) Давидович Калининський (1893, м. Переяслав, Російська імперія — вересень 1941). Служив військовим лікарем 3-го рангу (капітан), помічник начальника санітарного відділу 5-ї Армії. Зник безвісті у вересні 1941 р.;

- ординатор Яков Борисович Розен (?–1941) — служив військовим лікарем 3-го рангу (капітан) 586-го Відокремленого батальйону зв'язку 206-ї Стрілкової дивізії (1-го формування). Зник безвісті в жовтні 1941 р. [4–6, 13].

Під час окупації Києва приміщення кафедри та клініки, що розташовувались у міській лікарні імені Жовтневої революції, були зайняті німецьким госпіта-

Найбільш вагомі наукові праці співробітників кафедри (з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського)

лем та вщент зруйновані і розграбовані в кінці окупації. Професора А.Г. Васютинського та співробітників кафедри, які повернулись з евакуації та з фронту (1944–1945 рр.), попереду чекала велика та самовіддана робота з відновлення кафедри та її клініки.

Висновки

У період 1918–1941 рр. була створена та набула свого прогресивного розвитку кафедра очних хвороб Київського інституту удосконалення лікарів. Наукові дослідження, що здійснювались у цей період на кафедрі під керівництвом проф. М.А. Левитського та А.Г. Васютинського, були спрямовані на вирішення актуальних проблем офтальмології того часу — боротьбу із сліпотю внаслідок інфекційних захворювань (трахоми, сифілісу та ін.), катаракти, глаукоми, травм ока. Співробітники кафедри гідно продовжили розвиток київської офтальмологічної школи.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів при підготовці даної статті.

Список літератури

1. Риков С.О. Васютинський Анатолій Георгійович // Віхи історії офтальмології України / С.О. Риков, Д.В. Варивончик, А.М. Кальченко — К., 2003. — С. 77-79.
2. Риков С.О. Левитський Михайло Андрійович // Віхи історії офтальмології України / С.О. Риков, Д.В. Варивончик, А.М. Кальченко — К., 2003. — С. 118-119.
3. Магильницький С.Г. Очерк истории офтальмологии // Многотомное руководство по глазным болезням: в 6 т. / Ред. В.Н. Архангельский. — М.: Медгиз, 1962. — Т. 1. — Кн. 1. — С. 13-129.
4. Приказ Главного управления кадров по личному составу от 20.05.1946 г. № 1368 / Министерство Вооруженных сил СССР // ЦАМО. — Ф. 33, Оп. 563783, Спр. 15. (По данным БД «Мемориал» — Режим доступа: <https://obd-memorial.ru>)
5. Приказ Главного управления кадров по личному составу от 21.06.1948 г. № 666 / Министерство вооруженных сил

СССР // ЦАМО. — Ф. 33, Оп. 594260, Спр. 59. (По данным БД «Мемориал» — Режим доступа: <https://obd-memorial.ru>)

6. Приказ Главного управления формирования и укомплектования войск Красной армии от 18.01.1943 г. № 46/пр / Министерство Вооруженных сил СССР // ЦАМО. — Ф. 46, Оп. 12220, Спр. 85. (По данным БД «Мемориал» — Режим доступа: <https://obd-memorial.ru>)

7. Народний комісаріат освіти УРСР. Матеріали про роботу Київського клінічного інституту удосконалення лікарів: Статут, положення, звіти, доповідні записки, плани роботи, виписи з наказів, штатний розклад / Списки викладачів, лікарів та адміністративних працівників Київського клінічного інституту (3 січня 1921 — 4 грудня 1922) // ЦДАВО України. — Ф. 166, Оп. 2, Спр. 421. — Арк. 35, 62–63, 66–67.

8. Народний комісаріат освіти УРСР. Положення, звіти про роботу та листування з Київським клінічним інститутом про надання коштів на виплату зарплати співробітникам, штату, закупку за кордоном книг і інструментів та ін. (1922 — 23 листопада 1923) // ЦДАВО України. — Ф. 166, Оп. 2, Спр. 1523. — Арк. 22.

9. Народний комісаріат охорони здоров'я УРСР. Звіти про діяльність інститутів удосконалення лікарів (2 березня 1930 — 7 лютого 1931) // ЦДАВО України. — Ф. 342, Оп. 3, Т. 1. Спр. 1837. — Арк. 41.

10. Народний комісаріат охорони здоров'я УРСР. Листування з Київським інститутом удосконалення лікарів. Список основних наукових тем, якими займалися кафедри між 1929–1931 рр. // ЦДАВО України. — Ф. 342, Оп. 3, Т. 1. Спр. 1834. — Арк. 110–111.

11. Праці очної клініки: Збірник, присвячений 40-літтю науково-педагогічної, лікарської і громадської діяльності професора Анатолія Георгійовича Васютинського / За ред.: Л.М. Черняка, П.Р. Фішмана. — К., 1941. — 210 с.

12. Юзефова Ф.И. Заслуженный деятель науки А.Г. Васютинский // Офт. ж. — 1946. — № 2. — С. 48.

13. Юзефова Ф.И. К истории развития кафедры офтальмологии Киевского института усовершенствования врачей // ЦДАВО України. — Ф. 5133, Оп. 4, Спр. 187. — Арк. 18-26.

Отримано 11.10.2018 ■

Рыков С.А., Варивончик Д.В.

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика МЗ Украины, г. Киев, Украина

История становления кафедры офтальмологии Национальной медицинской академии последипломного образования имени П.Л. Шупика (1918–1941 годы)

Резюме. *Актуальность.* 100 лет назад был создан Клинический институт усовершенствования врачей в Киеве. Существует потребность в современном системном исследовании истории становления и развития кафедры офтальмологии. *Цель работы:* исследовать историю становления и развития кафедры офтальмологии в период 1918–1941 гг. *Материалы и методы.* Проведен системный поиск архивных и фактографических материалов, отражающих историю кафедры глазных болезней (офтальмологии) Киевского института усовершенствования врачей (Национальной медицинской академии последипломного образования имени П.Л. Шупика) в течение 1918–1941 гг. Используются фонды Цен-

трального государственного архива высших органов власти и управления Украины и Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского, а также информация сети Интернет. *Результаты.* В 1918 году началось преподавание курса глазных болезней. Самостоятельная кафедра глазных болезней (офтальмологии) была создана в 1923 году. Развитие кафедры до 1941 года было связано с деятельностью профессора М.А. Левитского (1918–1928) и профессора А.Г. Васютинского (1929–1941). Была начата работа по последипломному образованию врачей-офтальмологов. Началось преподавание глазных болезней на украинском языке. Был введен курс оперативной офтальмологии на человеческих

трупах. Проводилась работа по организации трахоматозных диспансеров. Разрабатывались новые методы хирургического лечения трахомы, катаракты, глаукомы, травм и опухолей глаза. Исследовались поражения глаза при туберкулезе, сифилисе и других инфекциях и паразитарных инвазиях. **Выводы.** Были заложены основы для дальнейшего последи-

пломного образования врачей-офтальмологов в Украине. Начались научные исследования, направленные на борьбу со слепотой в Украине.

Ключевые слова: история; последипломное медицинское образование; офтальмология; Киевский институт усовершенствования врачей

S.O. Rykov, D.V. Varyvonchik

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv, Ukraine

History of department of ophthalmology of Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education

Abstract. Background. Clinical Institute for Advanced Training of Physicians was founded in Kyiv 100 years ago. The history of the department of ophthalmology requires modern and systematic study. The purpose was to study the history of the department of ophthalmology during the period of 1918–1941. **Materials and methods.** Analysis of archival and factual materials was conducted for the period of 1918–1941, reflecting the history of the department of eye diseases (ophthalmology) of Kyiv Institute for Advanced Training of Physicians (Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education). For this purpose, funds of the Central State Archive of the Supreme Authority of Ukraine and Vernadsky National Library of Ukraine were used, as well as information on the Internet. **Results.** In 1918, the teaching of the course of eye diseases was initiated. An independent department of eye diseases (ophthalmology) was founded in 1923. The deve-

lopment of the department until 1941 was related to the activities of prof. M.A. Levytskyi (1918–1928) and prof. A.H. Vasiutynskyi (1929–1941). Work was started on postgraduate education of ophthalmologists. The teaching of eye diseases in Ukrainian began. The course of operative ophthalmology on human corpses was introduced. Work was carried out on the organization of trachoma hospitals. New methods of surgical treatment for trachoma, cataract, glaucoma, trauma and tumor of the eye were developed. Eye lesions in tuberculosis, syphilis and other infections and parasitic disease were studied. **Conclusions.** The foundations for further postgraduate education of ophthalmologists in Ukraine were laid. Scientific researches aimed at fighting blindness in Ukraine were started.

Keywords: ophthalmology; postgraduate medical education; history
